

„Az istenhit és az istentagadás között nincs kompromisszum” – A keletnémet püspöki kar 1960-as nagybőjti pásztorlevele ^[1]

„Tagadjatok meg minden közreműködést, mely a szocializmus istentelen világnézetéhez való csatlakozással lenne egyértelmű. Krisztust félreérthetetlenül megvallani egyet jelent azzal, hogy a materializmust félreérthetetlenül megtagadom. Ne hagyjátok magatokat megnyugtató szóbeszéddel megzavarni. [...] Ahol tudtok, álljatok ki mindig a hit és az igazság mellett, és sohase hallgassatok emberfélelemből.”

Bevezető

A magyar katolikus egyház helyzete a második világháborút követően alapjaiban változott meg. Az állam és az egyház szeparációját hirdető, az egyházakat defenzívába kényszerítő új hatalom számos olyan intézkedést hozott, amelyek évszázados hagyományokat számoltak fel. Az egypártrendszer kiépítésére törekvő kommunisták 1945 és 1950 között folyamatosan törték meg és számolták fel ellenfeleiket, s nem kerülhették el sorsukat a nekik ellenálló egyházak vezetői és tagjai sem. A szerzetesrendek működési engedélyének megvonása, 1950 után egy időre – úgy tűnt – befejeződtek a katolikus egyházzal szembeni fellépések. Az egyház elszigetelése és a közéletből való kizárása sikeresen végződött: anyagi alapját elvették, a bázisát alkotó társadalmi csoportokat egzisztenciálisan megtörték, mozgalmait, egyesületeit felszámolták, intézményeiket államosították, primását koncepciók perben elítélték, a többi főpapot pedig sikerült rákényszeríteni az állammal való kiegyezésre. Az állam és az egyház közötti kapcsolat mégsem került „nyugvópontra”. A Magyar Dolgozók Pártja egyházpolitikáját jellemző harc a „klerikális reakció” ellen 1950 után is folyamatosan lehetőségét és feladatot adott a katolikus egyházzal szembeni fellépésekre. Az egyház elleni támadásoknak szervezeti és adminisztratív eszközei voltak. A szervezeti eszközök legfontosabb eleme az 1951-ben létrejött Állami Egyházügyi Hivatal volt, amelynek fő feladata a különböző felekezetek feletti állami ellenőrzés megteremtése lett. A hivatal az állami egyházpolitika végrehajtásáért felelt. Az egyház korlátozásának legfontosabb adminisztratív szerve – különböző szervezeti változásokkal – a Belügyminisztérium (BM) maradt. A pártközpont útmutatásai alapján a BM volt az a szerv, amely az egyes elvek, irányok kidolgozásáért és megvalósulásáért felelt. A leglátványosabb adminisztratív intézkedések az egyháziak ellen lefolytatott perek voltak, amelyek közül Grósz József és társai pere emelkedett ki. A per nemcsak abból a szempontból figyelemreméltó, hogy az egyik legtöbb eljárást magába foglaló *monstre* persorozat volt a diktatúra éveiben, hanem azért is, mert Grósz személyében a katolikus egyház második emberét is – hasonlóan az elsőhöz – perbe fogták és elítélték.

Grósz József

Az 1956-os forradalom nem hozott döntő változást a katolikus egyház életében. Bár a börtönök ajtajai az egyháziak számára is megnyitáltak, de többen voltak olyanok, akiket 1957 folyamán visszavittek büntetésük letöltésére. A forradalom megtorlása és Kádár János hatalmának kiépítése párhuzamosan zajló folyamatok voltak: ahogyan sikerült a forradalomban résztvevőket letartóztatni, bíróság elé vinni és elítélni, úgy szilárdult meg a hatalma. A „konszolidálódó” rendszernek 1958-ra lett elég ereje és lehetősége arra, hogy figyelme újra azon rétegek felé irányuljon, akikre addig nem volt elég energiája. Így két olyan határozat is megszületett 1958 nyarán, amelyek ezt követően meghatározták az MSZMP egyházpolitikáját. A határozatok hangneme és nyelvezete egyszerre mutat hasonlóságot és különbséget a Rákosi-korszak egyházpolitikai megnyilatkozásaihoz. Retorikai szinten a hatalom feladta az egyházak gyors és látványos felszámolásának vágyát – többek között azért sem sikerült ezek megsemmisítése, mert a „reakciós elemek” eltávolítása, bebörtönzése, meghurcolása ellenére az egyház tovább élt szervezetében, illetve tömegbázisában –, és új politikát fogalmazott meg: „Mivel az egyházak a szocializmus körülményei között is hosszú ideig létezni fognak, szükséges a szocialista állam és a különböző egyházak közötti együttműködés. Az együttműködés azért is szükséges, mert az állam és az egyházak közötti harc rendkívül sok erőt és figyelmet von el a szocialista építőmunkából, és ez számunkra semmiképp sem előnyös. Az egyházak számára sem előnyös a harc, mert szükségszerűen olyan korlátozó intézkedések alkalmazásához vezetne, amelyekből az egyháznak haszna nem származna.” [1] A kádári egyházpolitikát egyszerre jellemezte az egyházak működésének korlátozott szabadsága, a látszólagos engedelmények, valamint az egyházellenes harc. [2] Amikor a párt „balszárnya” erősödött, rendszeresen jelentkeztek az egyház elleni adminisztratív lépések. Ennek az erősödésnek markáns megmutatkozása volt az MSZMP KB Politikai Bizottsága 1960. június 21-én elfogadott határozata, amely a reakció fő erejeként az „egyházi jobboldalt”, valamint az „illegális klerikalizmust” jelölte meg. [3] Ez lehetővé tette, hogy a Belügyminisztérium megindítsa azt az országos akciót, amely „Fekete Hollók” néven került be a történetírásba. A „Fekete Hollók” fedőnevével a Kádár-korszak legnagyobb rendőrségi akciójának tekinthető: 1956 és 1989 között – leszámítva a forradalom megtorlását – nem fordult elő ilyen széleskörű és ilyen sok embert érintő rendőrségi razzia, majd persorozat. 1960 novemberében és 1961 februárjában közel kétszáz helyen tartottak egyszerre házkutatást, és hozzávetőlegesen száz főt helyeztek előzetes letartóztatásba. Az első hullámban (1960. november 22.) a Regnum Marianum-mozgalomhoz tartozó papokat tartóztattak le, a házkutatások során ekkor és később is kiemelt figyelmet fordítottak a keletnémet püspöki karnak az 1960-as év nagybőjti pásztorlevelére. [4]

A dokumentumközlés ezt a körlevelet szeretné bemutatni, amely a korszakban egyedülálló módon tiszta és egyértelmű szavakkal fogalmazta meg, hogyan, milyen elvek és gyakorlat mentén kell egy kereszténynek az ateista diktatúrában élnie. A korabeli olvasók számára a német püspökök [5] egyértelmű állásfoglalása

iránymutatásul szolgált, és kontrasztban állt a magyar püspöki kar hallgatásával. 1960. január 20-án kelt a körlevél, amit február 21-én minden templomban felolvastak, és ami nemcsak a német hívek körében fejtette ki hatását.[6] hanem – különböző utakon – eljutott Magyarországra is. A dokumentumról hamar tudomást szerzett az állambiztonság, de a kiterjedt operatív munka ellenére nehezen szerezték meg a szöveget. A házkutatások során azonban több helyen megtalálták a pásztorlevelet.[7] az ellenséges tartalmú brosúrák között első helyen említették, és tulajdonosaikra súlyos büntetést várt.

A kihallgatási jegyzőkönyvekből kiderül, hogy legalább két úton érkezett Magyarországra az NDK püspökeinek felhívása. Úgy tűnik, hogy a levél továbbításában és Magyarországon való terjesztésében a Mária Légiónak[8] kiemelt szerep jutott. Nemcsak azért következtetünk erre, mert a Mária Légió vizsgálati anyagában[9] találtuk meg a levelet, hanem azért is, mert a mozgalom két vezetője, *Földi Endre* és *Bolza Marietta* különböző úton való hozzájutás után más-más köröknek juttatta tovább. Földi – miközben a magyar püspökök közül[10] szeretett volna találni valakit, aki elismeri az 1956-ban Magyarországra érkezett Mária Légiót – találkozott *Dudás Miklós* hajdúdorogi püspökkel, aki átadta neki a nagybójtai pásztorlevelet.[11] Hamar felismerte, hogy milyen horderejű írásról van szó, ezért nemcsak a Légio csoportvezetői előtt ismertette, hanem más közösségekhez is továbbította. Nem volt ismeretlen számára az „illegális” katolikus irodalom terjesztése, hiszen az ötvenes évek eleje óta a Vatikánból származó könyveket, leveleket fordítottatott és ezeket, valamint a hitéletet segítő füzeteket, brosúrákat sokszorosított. Nagyon széles kapcsolatrendszere alakult ki az évek során és biztosra vehető, hogy megbízható csatornákon keresztül továbbította a keletnémet püspöki kar körlevelét. Bolza Marietta, a Légio helyettes vezetője igyekezett megismertetni a mozgalmat nemcsak fővárosi, hanem vidéki papokkal, hívőkkel is. Ennek érdekében több vidéki utazást tett, így jutott el 1959 tavaszán Pécsre, ahol *Barcza Tivadar* katolikus pap elvállalta, hogy vezet egy pécsi csoportot. Az együttműködés azonban nem sokáig tartott, mert Barcza nem értett egyet a Légio irányításával és külföldi kapcsolataival.[12] Mindez azonban nem akadályozta meg abban, hogy a hozzá Nyugat-Németországból érkezett – a *Konradblatt*[13] c. folyóirat egyik számában leközölt – körlevelet átadja Bolza Mariettának. Barcza Tivadar – vallomása szerint – a keletnémet püspökök pásztorlevelét a küldeményben kapott újságban fedezte fel, és ezután fordította le magyar nyelvre. A Bolzához került példányt – a házkutatási jegyzőkönyvek alapján – nem találta meg, minden valószínűség szerint ő is továbbadta.

A körlevél a Mária Légión kívül központi szerepet töltött be a Regnum Marianum-közösség életében is. Nem rekonstruálható pontosan, hogyan jutott el hozzájuk, de azt tudjuk, hogy a közösség papi tagjai együtt olvasták és értelmezték.[14] Közösen jutottak arra a véleményre, hogy e világos és radikális útmutatás szerint kellene élniük a magyarországi katolikusoknak is. A közösség több tagja (*Tompa Nándor*,[15] *Keglevich István*)[16] az általuk vezetett fiataloknak felolvasta, sőt Keglevich minden papnak, aki a kelenföldi plébániára érkezett, beszámolt a körlevélről és annak tartalmáról. 1960 őszén azt fontolgatta, hogy szentmise alkalmával a hívek előtt felolvassa, amire végül letartóztatásig nem került sor.

A nagybójtire írt pásztorlevél külön érdekessége, hogy azt nemcsak a híveknek címezték, hanem a keletnémet püspökök készítettek egy másik változatot a lelkeskedő papság számára is, hogy világos iránymutatást nyújtsanak számukra.[17] A dokumentum leszögezi, hogy segítséget, eligazítást szeretne adni a híveknek, akiknek egy olyan világban kell élniük és boldogulniuk, amely számúzi Istent a mindennapok valóságából. A püspökök – átérezve a hívők vívódását – először megfogalmazzák azokat a kérdéseket, amelyekkel szembetalálják magukat a keresztenyek, de rögtön világossá teszik: „A keresztény életet áldozatvállalás és lemondás nélkül elképzelni nem lehet, különösen ebben a mai világban, amelyben élünk.”[18] Ennek értelmében kitarásra és helytállásra szólítják fel az olvasót. A keletnémet püspökök, tiszteletben tartva az életutak sokféleségét, nem akarnak kész válaszokat adni a felmerült kérdésekre, hanem kifejezésre juttatják a keresztény alapelveket, és felhívják a figyelmet az azokból fakadó küldetés nagyságára.

Dokumentum

A keletnémet püspöki kar 1960. évi pásztorlevele

Kelet-Berlin, 1960. január 20.

A keresztény ember feladata az istentelen környezetben

(A keletnémet püspöki kar 1960. évi böjti pásztorlevele)

Az 1959. évi közös pásztorlevelünkben kénytelenek voltunk az egyház egyre növekvő szükségéről beszélni. „Az Egyház a keresztúton” – ez volt a múlt évi körlevelünk középpontja. Ez alkalommal a ti hétköznapi gondjaitokról, súlyos lelkiismereti problémáitokról, amelyek titeket gyötörnek, – szólunk. „A keresztény ember az istentelen környezetben” legyen ez évi pásztorlevelünk témája.

I. GYÖTRŐ KÉRDÉSEK

Lássuk tehát először, hogy milyen kérdések gyötörnek titeket napról napra, hogy gondjaitokra az Egyház a választ megtalálja.

Ti szocialista környezetben éltél. Mi jelen körlevelünkben nem akarunk a szocializmus társadalomtudományáról beszélni, hanem annak világnézeti oldalát tekintjük. A hívő keresztény ember problémája leginkább abban áll, hogy a szocializmus olyan világnézeti alappal rendelkezik, mellyel a keresztény hit össze nem egyeztethető, – s ez a világnézeti alap a dialektikus materializmus. A dialektikus materializmus alapjaiban ellenkezik mindenféle vallással, mivel az állítólag ellentmond „az igazi tudományoknak” és a társadalmi haladást gátolja. Most a legutóbbi időkben egyre nagyobb nyomást fejtenek ki, hogy a dialektikus materializmus mind a társadalomnak, mind az egyénnek egész életét áthassa. Ahogy mondják: minden ember éljen „szocialista” életet.

Ennek a szocialista életnek körülményei napról napra súlyos lelkiismereti problémák és döntések elé állítanak benneteket. E kínzó kérdések közül megemlítnék néhányat:

Szabad-e hallgatnotok, ha az Egyházat, a keresztény hitet az iskolákban, az üzemekben és gyűléseken megrágalmazzák?

Tétlenül nézhetik-e a szülők, ha gyermekeiket az iskolában hitük miatt háttérbe szorítják és kigúnyolják?

Részt vehettek-e a szocialista szertartásokon, például névadáson, ifjúavatóon, pap nélküli temetésen, hogy ezáltal súlyos kellemetlenségektől szabaduljatok?

Aláírhattok-e olyan határozatokat és kötelezettségeket, melyek a ti keresztény lelkiismeretetekkel ellenkezőek?

Szabad-e az istentelenség propagandáját támogatnotok?

Megmaradhattok-e, vagy választhattok-e olyan hivatást, melyben a tapasztalat szerint nem élhettek keresztény életet?

Vállalhatjátok-e a besúgó szerepét?

Engedhettek-e püspökeitekkel szemben olyan csoportok rábeszélésének, melyek magukat „kereszténynek” nevezik?

Ezeknek és az ehhez hasonló kérdéseknek a megválaszolása sokszor egyéni és családi életeteknek súlyos hátrányaival jár.

Végeredményben a legnagyobb kérdés számotokra:

Van-e lehetősége a keresztény embernek a jelen körülmények között keresztény módjára élni? Találhat-e a jelen körülmények között olyan hivatást, mely az ő keresztény életét betölti?

Hála Istennek, mi tudjuk, hogy sokan közületek e kérdésekre a Szentlélektől kapott világossággal válaszolnak, és a kegyelem erejével ennek minden nehéz következményét magukra vállalják. De tudjuk azt is, hogy a kérdések mennyire gyötrik a többséget, és mennyire keresik rájuk a választ. Éppen ezért kötelességünknek tartjuk, hogy felvilágosító és egyúttal erősítő szóval forduljunk hozzátok, – ezeknek a dolgoknak a megtétele érdekében és a jelen körülmények közötti küldetésetekről.

II. A KERESZTÉNY ALAPELVEK

Minden kérdésre most nem tudunk választ adni, mert az élet nagyon sokrétű. De meg akarjuk mutatni azokat az alapelveket, amelyek hozzásegítenek a helyes út megtalálásához.

1. A ti keresztény életetek célját a Megfeszített követésében lássátok.

A következő tanácsok csak arra lesznek eredményesek, ha szilárd az elhatározásotok, hogy a Megfeszített tanítványai lesztek. A keresztény életet áldozatvállalás és lemondás nélkül elképzelni nem lehet, különösen ebben a mai világban, amelyben élünk. Az Egyház nem tudja megmondani nektek, hogy hogyan tudtok minden nehézséget elkerülni és a hátrányos megkülönböztetésektől szabadulni. De megmutatja nektek az Egyház azt, hogy hogyan találjátok meg az örök üdvösségre vezető utat „jó lelkiismerettel és igaz hittel” (1Tim 1,6). Vannak a Szentírásnak olyan részei, melyeket állandóan szem előtt kell tartani, hogy az abban foglaltak szerint alakítsátok lelketekeket. Gondoljatok pl. az Úr eme komoly szavára: „Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de a lelke kárt szenved?” (Mt 16,26). És emlékezzetek a római levél bátorító szavaira: „Ki ragadhat el minket Krisztus szeretetétől? Nyomor vagy szükség, üldözöttség vagy éhínség? Ruhátlanság, életveszély vagy a hóhér bárdja? Semmi el nem szakíthat minket az Isten szeretetétől, amely Krisztus Jézusban, a mi Urunkban van.” (Róm 8, 34–39).

2. Szilárdan valljátok meg Krisztust és az Ő Egyházát.

Hívó keresztények is sokszor keresnek mellékutakat, hogy az elvi döntésektől szabaduljanak. Mások pedig ezt a kiütéskeresést a gyengeség és a kezdődő hitehagyás jelének veszik, és még jobban megzavarodnak. A mellékutakon való járással csak még súlyosabb helyzetbe kerültek, és a döntéstől mégsem szabadulhattak meg. Legtöbbször a legjobb nyíltan kimondani: „Katolikus vagyok, ezt nem tehetem meg.”

3. Tagadjatok meg minden közreműködést, mely a szocializmus istentelen világnézetéhez való csatlakozással lenne egyértelmű.

Krisztust félreérthetetlenül megvallani egyet jelent azzal, hogy a materializmust félreérthetetlenül megtagadom. Ne hagyjátok magatokat megnyugtató szóbeszéddel megzavarni. A szocialista szertartásokról ismételtelen szövegű hozzászólások. Így most csak a múltkorai pástorlevelünk következő mondatára utalunk, és ismételtelen kihangsúlyozzuk: „Katolikus, keresztény nem vehet részt névadó ünnepségen, szocialista ifjúavatáson, pap nélküli temetésen vagy más hasonló egyházzellenes ünnepségeken anélkül, hogy hitét meg ne tagadná. Az istenhit és az istentagadás között nincs kompromisszum.” Tagadjatok meg ígéretet, mellyel akár gyerekeitek iskolába való beíratásakor, akár az üzemben, ahol dolgoztok, arra akarnának kötelezni, hogy ezeken a szertartáspótló ünnepségeken részt vesztek.

4. Ahol tudtok, álljatok ki mindig a hit és az igazság mellett, és sohase hallgassatok emberfélelemből.

Bizonyos, hogy nem mindig tudjátok hallatni a hangotokat, ha valahol igazságtalanság történik, vagy ha az Egyházat vagy a hitet gyalázzák. Jól meg kell fontolnotok, hogy mikor beszéljétek, és hogy a nyílt szó mikor hasznos. Sajnos azonban, hogy sokan akkor is hallgatnak, amikor beszélni lehetne, sőt beszélni kellene is. Különösen gyermekeitek hitének védelmében, amikor hitük miatt hátrányos helyzetbe jutnak, ilyenkor kellene a szülőknek bátran és okosan ellenállniuk.

5. Nem szabad közreműködni közvetlenül azokban a dolgokban, amelyek a keresztény lelkiismerettel ellenkeznek.

Sok dolgot nem tudtok megakadályozni, melyet mások Isten parancsolata ellen művelnek, és megtörténhetik, hogy azt, amit ti helyes szempontból tesztek, mások meg nem engedett célokra fordítják. Őriztétek meg a helyes ítélőképességeket, hogy a jót a rossztól megkülönböztetni tudjátok. Minden egyes esetet külön vizsgáljátok meg, hogy mennyire mehetek el abban. Ha például egy bizonyos hivatás gyakorlása az Egyház elhagyása vagy a keresztény étellel össze nem egyeztethető magatartás nélkül nem lehetséges, – akkor bár nehéz szívvel – de azt kell tanácsolnunk, hogy arról a hivatásról mondjátok le, azt az állást hagyjátok ott. Ha ilyen ügyben bizonytalan a lelkiismeretek, forduljatok tanácsért egy tapasztalt lelkipástorhoz vagy akár egy jámbor és lelkiismeretes hittestvéretekhez. Minden nap imádkoznotok kell, hogy a helyeset megismerjétek, és imádkoznotok kell lelki erőért, hogy a megismert helyest meg is tegyétek.

6. Legyetek óvatosak mindazokkal szemben, akik a kereszténységgel visszaélnak.

Nap mint nap halljuk, hogy csoportok, melyek magukat kereszténynek nevezik, gyűléseken való részvétel vagy más tevékenységbe való bekapcsolódások által a ti szilárd álláspontotokat meggingatni és megzavarni, és az egyház pástoraitól titeket elszakítani törekszenek.

Minden ilyen kísérletezőtől tartsátok magatokat távol. A velük való együttműködéssel sem az Egyházon nem segítetek, sem az egyes személyeken. Sőt, ezáltal a viselkedés által megzavarjátok saját magatokat és másokat is. Hála Istennek, az ilyesfajta törekvések eredménytelenek maradtak. A jövőben is maradjunk egységesek.

III. A KERESZTÉNY EMBER KÜLDETÉSE/HIVATÁSA

Tanításunkkal és intésünkkel most arra a nagy hivatásra akarunk figyelmeztetni titeket pár szóval, mely Isten rendelése szerint a mai életből adódik számotokra.

1. A mai helyzet ügyeteket az Úr trónusa elé viszi.

A jelen óra titeket az eddigieknél jobban akar összekötni az Istennel. A mindenféle megkövetelt istentagadás örvendetes tapasztalattal jár: s ezt az Istenhitet kiirtani nem lehet! Habár sokan bizonytalanokká is válnak, mások azonban – a fiatalok között is – annál inkább keresik az Egyház választát, és kapaszkodnak támogató kezébe. Minden gondunkban a zsoltárossal mondjuk: „Nekem azonban jó az Istenhez ragaszkodnom, az Úrban, az Istenben bízom.” (Zsolt 72,28). A jelen időben néhányan közülünk a tüzes kemencébe zárt három ifjúhoz váltak hasonlóvá, akik a kemencében még hangosabban dicsérték az Istent, mint addig.

Azt mondják, hogy a hit idejét múlta, és hogy az árt az embereknek. A keresztény embernek az a hivatása a mai életben, hogy megmutassa, hogy mire képes az ember az Isten segítségével. Isten nélkül az ember nyomorékká satnyul. Ez a világ rátok szorul. A világ szemében ti az Isten előtt álltok és az Ő szeretetének vagytok – imádkozva és áldozatot hozva – a képviselői. Így a ti életetek rendkívül mély értelmet nyer. Ha fáradtnak és törődöttnek érzitek magatokat, hozzátok szól az Úr szava: „Jöjjetek hozzám mindnyájan, akik elfáradtatok és meg vagytok terhelve és én felüldítelek titeket.” (Mt 11,28). Olyan öröm birtokában vagytok, melyet senki el nem vehet tőletek és amelyik átnyúlik az örökkévalóságba is.

2. A mai helyzet megerősíti a család erejét.

Ma jött el a családok nagy órája. Minél inkább fenyegeti az egyéni a tömegemberré válás és az istentelenség, a családoknak annál jobban az emberiség és az élő hit várava kell válniuk. A megpróbáltatás itt is olyan erőket fog feléleszteni, melyek egyébként alva maradtak volna.

Az 1959. december 2-i iskolai törvény által az istentelen iskolának gyermekeikre való ráhatása még erősebb lehet, és azt, hogy számukra hitbéli eligazítást adjatok, új veszély fenyegeti. A törvény szándéka és törekvése az, hogy a szülőknek a gyermekükhöz való jogát korlátozza. Ezért mi, püspökök, kötelességünknek tartottuk, hogy a család – a szülő – és a gyermek nevében felemeljük tiltakozó szavunkat.

Most azonban ebben a hozzátok intézett szózatunkban reménységet, de egyben felelősségérzetet akarunk bennetek ébreszteni. Bízotok a család fenntartó és nevelő erejében. „Tengernyi víz sem tudja eloltani a szeretetet.” – mondja a Szentírás (C.c 8,7).

Ne engedjétek a gyermekeknek és a felnőtteknek sokoldalú igénybevétele által a családi életet szétzilleszteni, hanem minden időt minél jobban használjátok ki, hogy együtt lehessetek. A családi élet ma a legjobb hitoktató és nevelő a gyermek számára – és ti szülők vagytok gyermekeitek első számú hitoktatói és lelkipásztorai. Ha pedig valakik a családban a hitetlenség vagy a közömbösség megfertőzött, akkor vegyétek őt körül türelmes és megértő szeretettel. Semmiféle illúziókba nem ringatjuk magunkat, tudjuk, milyen nagy a családokat fenyegető veszedelem, és mennyi a szétesett család. De még nagyobb a bizodalunk, hogy a jelen szükségben az igazi keresztény család élete mégis megerősödik.

A családoknak ezen helyzetében és az őket fenyegető veszedelem közepette az egyházközségeknek, plébániáknak arra kell törekedniük, hogy meleg családi közösségeket fejlesszenek ki, hogy a családoknak, a küszködő ifjúságnak és az egyedülállóknak biztos támaszt nyújtsanak.

3. A mai helyzetben tegyetek mindenkivel jót.

A mai iparosodott világ az embernek az emberhez való viszonyát veszélyezteteti, különösen ott, ahol az emberekre világnézeti nyomás nehezedik. Az emberek mind gyakrabban hidegen és gyanakodva mennek el egymás mellett. De éppen az ilyen fagyos környezetű világban vágyódik az emberi szív megértő és támaszt nyújtó barát után, és keresi a testvérnek jóságos kezét. Ebben a világba nyertünk mi küldetést, hogy „üdvözítő Istenünk jóságát és emberszeretetét” mutassuk meg nekik. (Tit 3,4). Boldog, aki ezt megérti, a mai nehéz helyzetben megtalálja a hivatását.

És ezt a szeretetet leginkább azokkal szemben mutassátok meg, akik tévelyegnek és Istent elvetik. Az ilyenek szíve üres és boldogságra és szeretetre éheznek, – még akkor is, ha magabiztos és kemény szóval fordul ellenetek. Eppen ezeknek van leginkább szükségük a ti szeretetetekre. Ha ti, mint Krisztus tanítványai, a Jó Pásztor könyörülő szívvel járjátok a világot, sok sebet gyógyíthatok meg, bátortalanokat megerősíthettek és sok tévelygőnek utat mutathattok. Persze, ezt a feladatot csupán emberi erővel nem hajthatjátok végre, hanem csak az Isten szeretete által, melyet a Szentlélek által reánk kiárasztott.

4. Szenteljétek meg állapotbeli kötelességeiteket.

A mi időnk és a mi korunk a nagytértékű és állandó munka kora. És éppen nektek kell megérni, hogyan teszük Istenné és az emberi élet végső céljává a munkát, amely ugyanakkor nehéz és nyomasztó teherként van a nyakukban. A munkának ebbe a világba ti, mint keresztények küldettetek.

Ti, mint Isten fiai és leányai dolgozzatok. Számotokra a munka nagyon nagy dolog; Istentől reátok kiszabott feladat. Az Ő világot kiépíteni, törvényeit felfedezni a feladatok. De a munka után vár titeket a megpihenés Istenben, mint az ember legmélyebb vágyának beteljesedése. Ezért a ti hétköznapjaitok az Úr napjaival vannak beoltva, és így a ti munkában töltött óráitok imádkozó és istenszerető lélek erejéből élnek.

Testvéreitekért dolgoztok. Minden munka a keresztény ember számára valamiképpen szolgálat-teljesítés embertársával szemben, akár egyén, akár a közösség számára. Ti családokért és gyermekeitekért dolgoztok. Ha ma ugyanannyit beszélnek a „közösségi munkáról” – úgy a keresztény ember a hit fényében látja munkájának felelősségét a közösséggel szemben, és éppen ezért legjobb tudása szerint dolgozik, és igyekszik erejének javát nyújtani.

Ti úgy dolgozzatok, mint keresztihordozó Uruk tanítványai. A munka robotja, mely néha olyan nyomasztó tud lenni, a keresztény számára megenyhül a keresztihordozó Krisztussal való kapcsolat révén. S ez a kapcsolat az áldozati oltárhoz való rendszeres járásban teljesebbé válik. Ezért tud vidám lelkületű lenni a keresztény ember az ő munkahelyén, és ezért tud minden munkát, mely egyébként őt ki nem elégíteni, felebarátjéért végzett áldozat és engeszteléseképpen elvégezni.

Összefoglaljuk pásztorlevelünket Szent Pál szavaival: „Mélton éljete ahhoz a hivatáshoz, melynek részesei lettetek.” (Ef 4,1). A mi életünk a jelen világban nem a vak sors vezetése, – legyen bár olykor nagyon nehéz is, de az mégis csak az Úrtól reánk kirótt feladat. A szó, melyet hozzátok intéztünk, olyan szívből fakadt, mely életetek terhére ismeri és veletek együtt szenved. Mégis pásztori tisztünk felelőssége és atyai szeretetünk kényszerített, hogy így beszéljünk. De tudjátok meg azt is, hogy az eljövendő bölji időben nap mint nap az oltárnál megemlékezünk gondjaitokról és imáinkkal köztetek leszünk.

De ti is közelítsetek az Úrhoz ebben a kegyelmi időben elmélkedéssel és imádsággal, hogy az Ő hívását megértsétek és a kegyelem erejével követhessétek. És ha az Egyház lemondásra és áldozatvállalásra kér titeket, akkor a Megfeszítetthez akar titeket közelebb vezetni, és a mindennapi élet küzdelmeire akár képessé tenni benneteket. Minden nehézség közepette a nemzetek apostolával imádkozunk hívó bizalommal: „Neki pedig, aki a bennünk működő erővel minden megtehet, azonfelül is, amit kérünk, vagy amit megértünk, dicsőség legyen az Egyházban és Jézus Krisztusban, minden nemzedéken át, örökkön örökké. Ámen.”

Áldjon meg titeket a Mindenható Isten, az Atya, a Fiú és a Szentlélek. Ámen.

Berlin, 1960. január 20.

A berlini püspöki konferencián összegyűlt püspökök és püspöki helynökök

Jelzet: ÁBTL 3. 1. 9. V–146877/5. – Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, Hálózati, operatív és vizsgálati iratok, A központi operatív nyilvántartást végző szervezeti egységek által kezelt dossziék, Vizsgálati dossziék, Bolza Marietta és társai – Eredeti, gépelt.

[1] BALOGH MARGIT–GERGELY JENŐ: *Állam, egyházak, vallásgyakorlás Magyarországon, 1790–2005*. II. Bp., 2005, 1003.

[2] BALOGH MARGIT: *Egyház és egyházpolitika a Kádár-korszakban. Eszmélet*, 9. évf. 1997/34. 69–79.

[3] KÖBEL SZILVIA: *„Oszd meg és uralkodj!” Az állam és az egyházak politikai, jogi és igazgatási kapcsolatai Magyarországon 1945–1989 között*. Bp., Rejtjel, 2005, 137.

[4] A pásztorlevél német nyelven megtalálható: GERHARD LANGE–URSULA PRUSS–FRANZ SIEGFRIED SCHRADER–SEIFERT: *Katholische Kirche – Sozialistischer Staat DDR. Dokumente und öffentliche Äußerungen 1945–1990*. Leipzig, 1993, 163–168. (továbbiakban: *Katholische Kirche*, 1993.) Dokumentumközlésünkben az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának (továbbiakban: ÁBTL) őrizetében megmaradt fordítását tárjuk a nyilvánosság elé: Hálózati, operatív és vizsgálati iratok (továbbiakban: 3.), A központi operatív nyilvántartást végző szervezeti egységek által kezelt dossziék (továbbiakban: 3. 1.), Vizsgálati dossziék (továbbiakban: 3. 1. 9 V–146877/5. Bolza Marietta és társai, 208–217.

[5] Az aláírók a következő püspökök voltak: Julius Döpfner berlini püspök, Otto Spülbeck meißeni püspök, Ferdinand Piontek görlitzi püspök, Friedrich Rintelen paderborn-magdeburgi püspök, Joseph Freusberg erfurti püspök, Bernhard Schröder schwerini püspök, Joseph Schönauer meiningeni általános helynök. *Katholische Kirche*, 1993, 168.

[6] E szövegközlés keretén belül nincs lehetőségünk arra, hogy részletesen kitérjünk a körlevél NDK-beli fogadtatására, így csak utalni tudunk arra, hogy több püspököt is beidézték a közzététel után. BERND SCHÄFER: *Staat und katholische Kirche in der DDR*. Köln, 1999, 159.

[7] A regnumi atyák közül Werner Alajosnál: ÁBTL 3. 1. 9 V–146695/1. Werner Alajos és társai, 56.; Rózsavölgyi Lászlónál: ÁBTL 3. 1. 9 V–146695/2. Werner Alajos és társai, 170.; Keglevich Istvánnál: ÁBTL 3. 1. 9 V–146695/3. Werner Alajos és társai, 237.; a Mária Légiónál: Földi Endrénél: Budapest Főváros Levéltára (továbbiakban: BFL), a jogszolgáltatás területi szervei (1945–2003) (továbbiakban: XXV), Fővárosi Bíróság iratai (1951–2005) (továbbiakban: XXV. 4.), titkos ügykezelés alól kivont perek iratai (1951–1980) (továbbiakban: XXV. 4. f.) 1961-9220. Havass Géza és társai, 3563.

[8] A Mária Légiónál katolikus lelkesítő mozgalom, amit 1921-ben Frank Duff alapított azzal a céllal, hogy a szükségét szenvedőkön segítsen.

[9] ÁBTL 3. 1. 9 V–146877/5. Bolza Marietta és társai, 208–217.

[10] Földi Endre találkozott a váci, székesfehérvári, veszprémi és pécsi püspökkel is, ám csak szóbeli jóváhagyásukat sikerült elnyernie. ÁBTL 3. 1. 9 V–146877/3. Bolza Marietta és társai, 87.

[11] ÁBTL 3. 1. 9 V–146877/3. Bolza Marietta és társai, 88.

[12] A Mária Légiónál Írországon alapították, majd Bécsből érkezett Magyarországra 1956 őszén.

[13] A freiburgi érsekség hivatalos lapja.

[14] Az eseményről Keglevich István számolt be vallomásaiban, amelyet közöl KRAJOSVSKY GÁBOR: Keglevich István kihallgatási jegyzőkönyve és önvallomása 1956-ról. http://epa.oszk.hu/01200/01268/00039/pdf/EPA01268_betekinto_2016_3_3.pdf [2] (A letöltés ideje: 2018. 11. 22.)

[15] ÁBTL Operatív dossziék (továbbiakban: 3. 1. 5 O–11516/1a. Regnum, 20.

[16] ÁBTL 3. 1. 9 V–146695/3. 248–263.

[17] *Katholische Kirche*, 1993, 169–179.

[18] Részlet a körlevélből, ami alább olvasható.

Címkék:

[katolikus egyház](#) ^[3]

[egyházüldözés](#) ^[4]

[NDK](#) ^[5]

Kiadás: 18. évfolyam (2018) 6. szám

Forrás webcím: <https://www.archivnet.hu/az-istenhit-es-az-istentagadas-kozott-nincs-kompromisszum-a-keletnemet-puspoki-kar-1960-nagybojti>

Hivatkozások

[1] <https://www.archivnet.hu/az-istenhit-es-az-istentagadas-kozott-nincs-kompromisszum-a-keletnemet-puspoki-kar-1960-nagybojti>

[2] http://epa.oszk.hu/01200/01268/00039/pdf/EPA01268_betekinto_2016_3_3.pdf

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/katolikus-egyhaz>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/egyhazuldozes>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/ndk>